

Ուսումնական գործունեության կազմակերպման տարբեր պայմաններում ուսանողների հաղորդակցական կարողությունների և ՄՈԳ-ի համեմատական վերլուծություն

*Մարգարիտա Մակոյան
Արմինե Խաչատրյան*

DOI: <https://doi.org/10.58726/27382915-2023.2-280>

Հանգուցային բառեր. ՄՈԳ, ուսումնական գործունեության արդյունավետություն, ուսուցման մոտիվացիա, հաղորդակցական կարողություններ, ուսանող

Հետազոտության նպատակը. վերլուծել ուսումնական գործունեության տարբեր պայմաններում ուսանողների հաղորդակցական կարողությունների մակարդակի և ակադեմիկան առաջադիմության (ՄՈԳ-ի) ցուցանիշները:

Հետազոտության գործնական նշանակությունը. հետազոտության ընթացքում ստացված տվյալներն ու գործնական վերլուծությունները կնպաստեն ոլորտում մասնագետների պրակտիկ աշխատանք իրականացնելուն:

Դասական հոգեբանության ու մանկավարժության մեջ «ուսումնական գործունեությունը» ոչ միանշանակ հասկացություն է և ընկալվում է որպես սոցիալական ակտիվության ուրույն ձև, ինչը դրսևորվում է առարկայական և ճանաչողական գործողությունների միջոցով: Դ. Բ. Էլկոնինի և Վ. Վ. Դավիդովի մեկնաբանությամբ՝ ուսումնական գործունեությունը սովորողների գործունեության այնպիսի տեսակ է, որը միտված է երկխոսությունների և բանավեճերի միջոցով տեսական գիտելիքների և դրանց հետ կապված հմտությունների ձեռքբերմանը [1, 170]: Դ. Բ. Էլկոնինն ուսումնական գործունեությունը բնութագրում է որպես հասարակական, որի ընթացքում յուրացվում են մարդկության կուտակած մշակույթի ու գիտության հարստությունները: Ուսումնական գործունեությունը նպատակառոտ դրված գործունեություն է, որի բովանդակությունը հանգում է գիտական հասկացությունների ոլորտում գործողության ընդհանրացված եղանակների տիրապետմանը: Ուսումնական գործունեության բովանդակությունն են կազմում գիտական հասկացություններն ու օրենքները, դրանց համապատասխան իմացական խնդիրների լուծման համընդհանուր եղանակները: Այդ բովանդակության յուրացումը հանդես է գալիս որպես գործունեության հիմնական նպատակ և արդյունք:

Մասնագիտական գրականության տեսական վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ «հաղորդակցություն» և «հաղորդակցում» հասկացությունները սերտորեն կապված են, սակայն վերջինիս բովանդակությունը շատ ավելի լայն է: Հասարակության սոցիալական հարաբերությունների ամբողջությունը, անկախ դրա ծավալից, համարվում է մարդկանց միջև հաղորդակցության արդյունքների դրսևորումներից մեկը: Մինչդեռ «հաղորդակցում» եզրույթը նշանակում է մարդկանց միջև հաղորդակցություն՝ ցույց տալով նրանց գիտելիքների մակարդակը ցան-

կացած ոլորտում: Հաղորդակցական հմտությունը մարդու՝ այլ մարդկանց հետ շփվելու, ստացված տեղեկատվությունը համարժեք մեկնաբանելու, ինչպես նաև այն ճիշտ փոխանցելու կարողությունն է: Ուսումնասիրելով «հաղորդակցություն» հասկացությունը՝ Բ. Ֆ. Լուսովը նշում է, որ հաղորդակցական գործունեությունը երբեմն սահմանվում է որպես գործունեության պայման կամ կողմ: Ա. Վ. Մուդրիկը նշել է, որ մանկավարժական տեսանկյունից հաղորդակցությունը գործունեության հատուկ ձև է [6, 245]:

Ա. Բ. Վոլկովան նշում է, որ հաղորդակցությունը բարդ և բազմակողմանի գործընթաց է, որը կարող է միաժամանակ հանդես գալ որպես մարդկանց միջև փոխացուցություն և որպես տեղեկատվական գործընթաց [3, 50-51]: Հաղորդակցական կարողությունների ձևավորումն ազդում է ոչ միայն սովորողների կրթական արդյունքի, այլև նրանց հաղորդակցման, սոցիալականացման և անձի զարգացման գործընթացի վրա՝ որպես ամբողջություն: Հաղորդակցական հմտությունը մարդու կարողությունն է այլ մարդկանց հետ շփվելու, ստացված տեղեկատվությունը համարժեք մեկնաբանելու, ինչպես նաև այն ճիշտ փոխանցելու:

Ուսումնական գործության արդյունավետության համար առանցքային դեր ունի նաև մոտիվացիան: Տ. Օ. Գորդեևան առանձնացնում է ուսուցման արդյունավետության հինգ հիմնական պայման, որոնք կախված են ուսումնական մոտիվացիայից

- համարժեք նպատակներ (հստակ, կոնկրետ, իրատեսական), դրանք սահմանելու և դրանց հասնելու կարողություն,
- ուսումնական գործունեության պլանավորում,
- առաջադրանքի վրա կենտրոնանալու՝ համառորեն աշխատելու, առանց շեղվելու և սկսածը մինչև վերջ հասցնելու ունակություն,
- գործունեության պայմանների վերաբերյալ համոզմունքների վերահսկելիություն՝ դրան դիմակայելու ունակություն (ինքնաարդյունավետություն),
- հարմարողական արձագանք խոչընդոտներին, որոնք առաջանում են ուսումնական գործընթացում (դժվարությունները հաղթահարելու ունակություն) [4, 3]:

«Ուսումնական գործունեության արդյունավետություն» հասկացությունը առաջին անգամ օգտագործել է Բ. Գ. Անանևը: Ըստ Բ. Գ. Անանևի՝ այն որոշվում է ուսումնական գործունեության արագությամբ և ինտենսիվությամբ, ինչպես նաև ուսումնական գործունեության անհատական ինքնատիպությամբ (ոճով), աշխատասիրության մակարդակով և ուսանողների կողմից դրան հասնելու ջանքերի աստիճանով:

Ներկայումս ուսումնական գործունեության արդյունավետությունը որոշվում է կատարած գործունեության նշանակությամբ, դրա բարդությամբ, անցյալում ունեցած հաջողություններով ու ձախողումներով, ձեռք բերված արդյունքի արժեքով: Գործունեության արդյունավետությունը, ներառյալ կրթական, անհնար է առանց տարբեր ներդրումների, որոնք իրենցից ներկայացնում են ուսումնական

միջոցների և գործիքակազմի ձեռքբերում, կրթական ծառայություններ, նոր մեթոդները փորձարկելու հնարավորություն, ժամանակ և այլն: Գործունեության արդյունավետությունն ավելի բարձր է, եթե ավելի լավ արդյունք է ձեռք բերվում նույն ռեսուրսներով, կամ նույն արդյունքը ձեռք է բերվում ավելի քիչ ռեսուրսներով [2]:

Մ. Մ. Պոտաշնիկն իր «Կրթության որակի կառավարում» աշխատության մեջ նշել է, որ արդյունավետությունը նպատակի գինն է [7]: Փիլիսոփայական տեսանկյունից Ա. Բ. Մուբետտոն արդյունավետությունը սահմանում է որպես համակարգի կամ գործընթացի որակի չափանիշներից մեկը: Այս չափումը բազմաչափ է և կարող է օգտագործվել նպատակների, խնդիրների և կարիքների իրականացման համար, գործընթացների համապատասխանության (կամ հարմարվողականության) աստիճանը գնահատելու, համակարգերի և գործընթացների ֆորմալ օպտիմալացման և ոչ ֆորմալ իմաստով կառավարման որակի համար [8, 337]: Ըստ Ա. Վ. Մերիկովի՝ իրագործումն արդյունավետության հատկություններից մեկն է. «... արդյունավետությունը գործընթացի բարդ ցուցիչ է, որը բնութագրվում է այնպիսի հատկություններով, ինչպիսիք են՝ իրագործումը, ռեսուրսների ինտենսիվությունը և վերջնարդյունքը: Միևնույն ժամանակ, արդյունավետությունը պետք է հասկանալ որպես գործընթացի՝ ցանկալի արդյունք տալու կարողություն:

Ուսումնական գործունեության արդյունավետության ցուցանիշ է նաև միջին որակական գնահատականը: ՄՈԳ-ը կրեդիտներով կշռված գնահատականների միջինն է, որը հաշվարկվում է՝ վարկանիշային միավորները գնահատված կրեդիտների գումարի վրա բաժանելով (արդյունքը կլորացվում է 1/100-ի ճշտությամբ): ՄՈԳ=ՎՄ/ԿԳ:

Նպատակ ունենալով բացահայտել ուսուցման կազմակերպման տարբեր պայմաններում ուսանողների հաղորդակցական կարողությունների ազդեցությունը միջին որակական գնահատականի վրա՝ հետազոտական աշխատանքի ընթացքում համադրվել են նրանց ընդհանուր ՄՈԳ-ի և հաղորդակցական կարողությունների ցուցանիշները: Հետազոտության ընտրանքը ձևավորվել է ՀՊՄՀ Կրթության հոգեբանության և սոցիոլոգիայի ֆակուլտետի Հոգեբանություն բաժնի առկա և հեռակա բակալավր առաջին կուրսի ընդհանուր թվաքանակով 142 ուսանողներից:

Հետազոտությունն իրականացվել է երեք փուլով: Առաջին փուլում ընտրվել և փորձարկվել է Ի. Ա. Մարտյանովայի «Հաղորդակցական կարողությունների ինքնաստուգման հարցարան» մեթոդիկան: Այնուհետև, երկրորդ փուլում իրականացվել է ուսանողների առաջին կիսամյակի ընդհանուր ՄՈԳ-ի (միջին որակական գնահատականի) ընդհանրացում՝ ըստ Աղյուսակ 1-ում ներկայացված գիտելիքների գնահատման համակարգի: Երրորդ փուլում համադրվել և համեմատվել են ստացված ցուցանիշները, կատարվել է հետազոտական տվյալների համեմատական վերլուծություն:

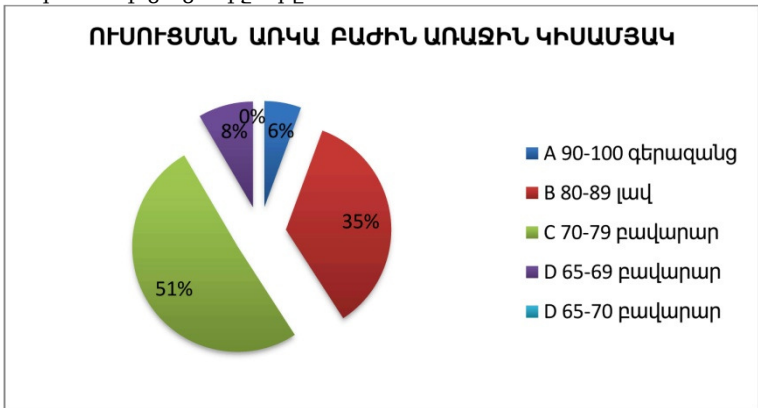
Աղյուսակ 1. Գիտելիքների գնահատման համակարգը

Ռեյտինգային միավորները	Համապատասխան տառային եւ թվային գնահատականը ըստ ECTS-ի	
97-100	A(գերազանց)	4
90-96		3.7
85-89	B (լավ)	3.3
80-84		3
70-79	C (բավարար)	2.7
65-69	D (բավարար)	2.3
60-64	E (բավարար)	2
54-59	FX (անբավարար)	1.7
40-53	F (անբավարար)	1
	I (անբավարար)	-

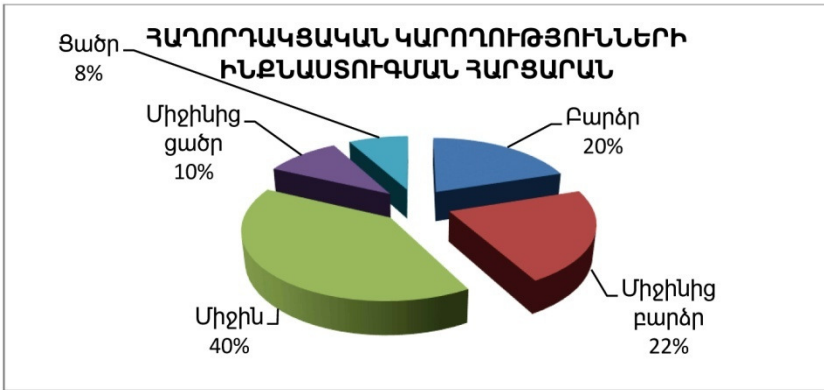
Ի. Ա. Մարտյանովայի «Հաղորդակցական կարողությունների ինքնաստուգման հարցարան» մեթոդիկան բաղկացած է չորս հիմնական բաժիններից, որոնք ներառում են ընդհանուր թվաքանակով 50 հարց: Յուրաքանչյուր բաժնի առաջին կեսը ներկայացնում են հաղորդակցական կարողությունների դրական բնութագրիչներ, իսկ երկրորդ կեսը՝ բացասական: 1-10 հարցերը կոգնիտիվ բնույթի են, 11-20-ը՝ էմոցիոնալ, 21-40 հարցերը ներկայացնում են վարքային դրսևորումները, 41-50-ը՝ տոլերանտությունը:

Հարցարանը բաղկացած է հետևյալ ցուցիչներից՝ բարձր, միջինից բարձր, միջին, միջինից ցածր և ցածր:

Ստորև տրամագիր 1-ում ներկայացնենք ԿՀՄ ֆակուլտետի Հոգեբանություն բաժնի առկա բակալավր առաջին կուրսի ընդհանուր թվաքանակով 71 ուսանողի ընդհանուր ՄՈԳ-ի ցուցանիշները:

Տրամագիր 1. ԿՀՄ առկա բակալավր առաջին կուրսի ուսանողների ընդհանուր ՄՈԳ-ի ցուցանիշները

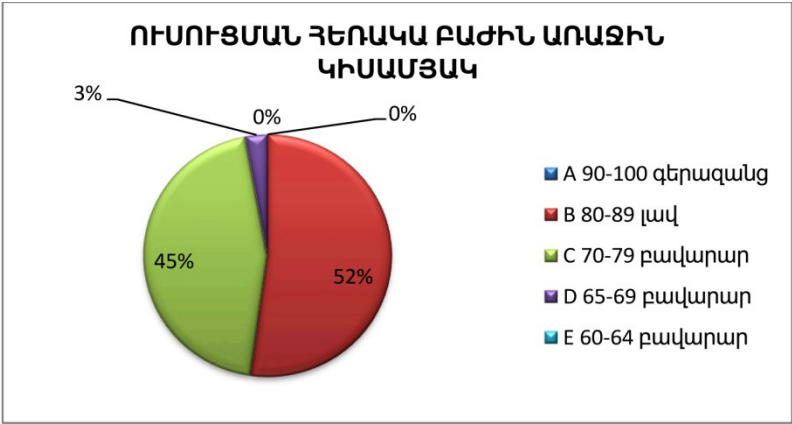
Տրամագիր 2 Ի. Ա. Մարտյան 19-ի մեթոդիկայի կիրառման արդյունքների վերլուծություն (առկա)

Այսպիսով, ըստ ուսումնական առաջադիմության սանդղակի, առկա համակարգում սովորող ուսանողները ցուցաբերել են հետևյալ արդյունքները՝ գերազանց՝ 6 %, լավ՝ 35 %, բավարար (C)՝ 51 %, բավարար (D)՝ 8 %:

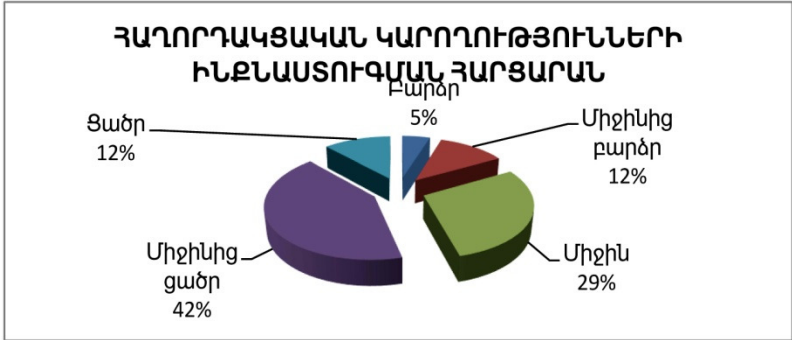
Առկա համակարգում սովորողների արդյունքների վերլուծության ցուցանիշները, ըստ Ի.Ա. Մարտյան 19-ի մեթոդիկայի, փաստում են, որ բարձր մակարդակ դրսևորել է 20 %-ը, միջինից բարձր՝ 22 %-ը, միջին՝ 40 %-ը, միջինից ցածր՝ 10 %-ը, իսկ ցածր՝ 8 %-ը:

Հաղորդակցման միջին մակարդակ դրսևորած ուսանողները, ըստ կիրառված մեթոդիկայի բաղադրիչների, մի կողմից ցուցաբերում են արժեքային-մարդասիրական ուղղվածություն, ձգտում են համագործակցության և փոխըմբռնման հարաբերություններ հաստատել ուրիշների հետ: Մյուս կողմից՝ նրանք զրուցակցի արձագանքի հանդեպ շատ զգայուն են, ունեն հրապարակային խոսքի հմտությունների բացակայություն, քննարկումներ, բանավեճեր վարելու փորձի պակաս, հաղորդակցման մեջ էթնոմշակութային խոչընդոտներ:

Ստորև տրամագիր 3-ում ներկայացնենք ԿՀՄ ֆակուլտետի Հոգեբանություն բաժնի հեռակա բակալավր առաջին կուրսի փորձարկվող ուսանողների ընդհանուր ՄՈԳ-ի ցուցանիշները:

Տրամագիր 3. ԿՀՄ հեռակա բակալավր առաջին կուրսի ուսանողների ընդհանուր ՄՈԳ-ի ցուցանիշները

Տրամագիր 4. Բ. Ա. Մարտյանովայի մեթոդիկայի կիրառման արդյունքների վերլուծություն (հեռակա)

Արդյունքների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ, ըստ ուսումնական առաջադիմության սանդղակի, հեռակա համակարգում սովորող ուսանողների ցուցանիշները հետևյալ են՝ լավ՝ 52 %-ը, բավարար (C)՝ 45 %-ը, բավարար (D)՝ 3 %-ը:

Հեռակա համակարգում սովորողների արդյունքների վերլուծությունը, ըստ Բ. Ա. Մարտյանովայի մեթոդիկայի կիրառման, դասավորվում են հետևյալ հաջորդականությամբ. 5 %-ը՝ բարձր, 12 %-ը՝ միջինից բարձր, 29 %-ը՝ միջին, 42 %-ը՝ միջինից ցածր, 12 %-ը՝ ցածր:

Պարզ է դառնում, որ փորձարկվողների այս խմբին բնորոշ են հաղորդակցական խնդիրների հետևյալ առանձնահատկությունները՝ սեփական վարքագծի և

հաղորդակցական իրավիճակի պահանջների անհամապատասխանություն, կոպիտ խոսք անձանոթների հետ շփվելիս, կարծրատիպային ընկալում, էմպաթիայի ցածր մակարդակ, սոցիալական հմտությունների պակաս.

Այսպիսով, հաշվի առնելով հետազոտության արդյունքների վերլուծությունը, նկատելի է, որ առկա և հեռակա համակարգերում սովորող ուսանողների միջին որակական գնահատականի և հաղորդակցական կարողությունների ցուցաբերած արդյունքներն էապես տարբերվում են: Ընդ որում, առկա համակարգի ուսանողները, ովքեր ավելի հաճախակի և տևական ժամանակ են հաղորդակցման մեջ դասավանդողների և համակուրսեցիների հետ, ցուցաբերել են հաղորդակցական միջին մակարդակ՝ 40 %, իսկ ՄՈԳ-ի ցուցանիշները՝ 51 %, բավարար:

Հեռակա համակարգում սովորող ուսանողների ՄՈԳ-ի արդյունքները գերազանցում են առկա համակարգում սովորողների ցուցանիշներին: Մասնավորապես, անկախ այն հանգամանքից, որ նրանք ոչ հաճախակի և կարճատև ժամանակ են հաղորդակցման մեջ դասավանդողների և համակուրսեցիների հետ, ցուցաբերել են հաղորդակցական միջին մակարդակ՝ 42 %, իսկ ՄՈԳ-ի ցուցանիշները՝ 52 %, լավ:

Ամփոփում. սովյալ հոդվածում քննարկվում են ուսանողների հաղորդակցական կարողություններին և ակադեմիական առաջադիմությանը ուղղված հարցեր: Ուսումնական գործունեությունը մարդկային նպատակաուղղված ակտիվության տեսակ է, որի արդյունքում յուրացվում են գիտելիքներ, հմտություններ և կարողություններ: Ուսումնական գործունեությունը նպատակաուղղված գործունեություն է, որի բովանդակությունը հանգում է գիտական հասկացությունների ոլորտում գործողության ընդհանրացված եղանակների տիրապետմանը: Ուսումնական գործունեության բովանդակությունը կազմում են գիտական հասկացություններն ու օրենքները՝ դրանց համապատասխան իմացական խնդիրների լուծման համընդհանուր եղանակները: Ուսումնական գործունեության պահանջը սովորողների ձգտումն է յուրացնելու այս կամ այն առարկայական բնագավառի տեսական գիտելիքները: Ըստ Դ. Բ. Էլկոնինի՝ ուսումնական գործունեության արդյունքը հենց սովորողի անձի փոփոխությունն է, նրա զարգացումը: Յուրաքանչյուր ուսումնական գործունեություն գիտական գիտելիքների յուրացումն է, և առաջին հերթին այն ենթադրում է սովորողի կողմից նոր ընդունակությունների և գիտական հասկացություններով գործելու նոր եղանակների ձեռքբերում: Մեր կողմից իրականացրած հետազոտության արդյունքում ներկայացրել ենք ուսանողների հաղորդակցական կարողությունների և նրանց ակադեմիական առաջադիմության /ՄՈԳ/ ցուցանիշների համադրելիությունը:

DOI: <https://doi.org/10.58726/27382915-2023.2-280>

Գրականություն

1. Շարապետյան Վ. Ս., Գևորգյան Մ. Ռ., Բերբերյան Ա. Ս., Պետրոսյան Ռ. Հ., Խաչատրյան Հ. Վ., Շրթության հոգեբանության դասախոսությունների ժաղրվածու, Երևան, 2017, 526 էջ:
2. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б.Г. Ананьев. – 2 изд. Санкт-Петербург, 2001, - 272 с.
3. Волкова А. И. Психология общения: учеб пособие. Ростов на Дону: Феникс, 2007, - 512 с.
4. Гордеева Т.О. Мотивационные факторы, влияющие на достижения в учебной деятельности // Психология в вузе. 2005. N 4, с. 3-27.
5. Давидов В.В. Теория развивающего обучения : монография / В.В. Давыдов. – Москва: Интор., 1996, - 544 с.
6. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. Москва: 1984, - 226 с.
7. Мудрик А.В. Общение в процессе воспитания. 2001, 320 с.
8. Поташник М.М. Управление качеством образования. Практико-ориентированная монография и методическая пособия. Москва, 2000, - 448 с.
9. Субетто А.И. Квалитология образования. Санкт-Петербург: исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2000, - 220 с.

**Сравнительный анализ коммуникативных навыков и СКБ
(Средний Качественный Балл) студентов в различных
условиях организации учебной деятельности**

*Маргарита Макоян
Армине Хачатрян*

Резюме

Ключевые слова: *эффективность учебной деятельности, учебная мотивация, коммуникативные навыки, студент*

В данной статье будут рассматриваться вопросы, связанные с коммуникативными навыками студентов и их академической успеваемостью.

Учебная деятельность – это целенаправленная деятельность, содержание которой приводит к овладению способами действия в области научных понятий. Содержание образовательной деятельности составляет способы решения соответствующих гносеологических проблем. Требованием учебной деятельности является стремление учащихся овладеть теоретическими знаниями по той или иной предметной области. Согласно Д.Б. Эльконину, результатом образовательной деятельности является изменение личности учащегося, а также его развитие. Всякая образовательная деятельность и есть условия научных знаний: оно в первую очередь, предполагает приобретение новых умений и способов работы с научными понятиями. В результате проведенного исследования, мы представили сопоставимость показателей коммуникативных способностей студентов и их успеваемости.

Цель статьи – проанализировать показатели уровня коммуникативных навыков и успеваемости студентов в различных условиях учебной деятельности.

Практическая значимость исследования - полученные данные и практический анализ будут способствовать специалистам, использующим практическую работу.

Comparative Analysis of Communicative Skills and AQS (Average Quality Score) of Students in Various Conditions of Learning Activities' Organization

*Margarita Makoyan
Armine Khachatryan*

Summary

Key words: *effectiveness of educational activities, academic progress, student, learning motivation, communication skills*

This article addresses topics pertaining to students' academic performance and communicative skills.

Educational activity is a purposeful activity, the maintenance of which leads to mastery of action strategies in the area of scientific concepts. The content of educational activities consists of ways to solve relevant epistemological problems. The requirement of educational activity is the desire of students to master theoretical knowledge in a particular subject area. According to D.B. Elkonin, the result of educational activity is a change in the student's personality, as well as his development. Any educational activity is the conditions for scientific knowledge: it, first of all, presupposes the acquisition of new skills and ways of working with scientific concepts. As a result of the study, we presented the comparability indicators of students' communicative abilities and their academic performance.

The aim of the article is to analyze indicators of the level of communication skills and student performance in various educational conditions.

The practical significance of the study is the data obtained and practical analysis that will help specialists using practical work.

Ներկայացվել է 03.10.2023 թ.
Գրախոսվել է 29.10.2023 թ.
Ընդունվել է տպագրության 23.11.2023 թ.